C. G. JUNG. FONDUL OBSCUR ŞI LUMEA IMAGINILOR INTERIOARE

C. G. Jung. The Obscure Background and the World of the Inner Images

Dorin ŞTEFĂNESCU[1]

Abstract

The interpretation focuses on three of the main aspects which define Jung's conception on the world of the inner images. The first aspect reveals the comprehensive function of intuition. The intuition seizes these unconscious images in their double nature, significant and imaginable, as icons that mean through their unapparent structure. It surprises the non-manifesting feature of the image, that is its infinite possibility, the obscure background where images appear as pure self-donation of what is hidden in their very transparency. The second aspect shows the symbolic nature of the inner images, whose contents transcends the already-known designed by the signs, opening towards the unknown and the never seen before. It is a transcendental that, although appearing as a subjective factor, shows itself as an object in the subject, but not created by the subject itself. It is about the so called great images, understood as a world in the mirror. The third aspect points out the fact that the inner images veil and show in the same time, defining themselves in a phenomenological horizon. Aspect clarified through the dialectic relation between the putting in form and the comprehension.

Keywords: comprehensive intuition, obscure background, inner image, putting in form, aesthetic object / significant object

Funcţia comprehensivă a intuiţiei

Ceea ce constituie obiectualitatea lumii, fenomenele ce apar în exterioritatea manifestării mundane suferă o semnificativă mutaţie în lumea poemului. Ele apar ca şi „alterate" de percepţia subiectivă care le destituie din orizontul apariţiei lor comune, nu le mai invocă drept existenţe deja-date, subsumate limitelor aparente, ci le evocă în felul în care ele se plăsmuiesc în absenţa datelor imediate ale conştiinţei, prin activitatea imaginativă.[2] Cu cât imaginaţia este mai bogată, cu atât inconştientul are mai multe posibilităţi de a-şi revela conţinuturile, căci – aşa cum spune J. Böhme în *Vom himmlischen und irdischen Mysterium*, V, 4 sq. – cromatica imaginii depinde de „imaginaţia care pătrunde marele mister în care se zămisleşte o minunată viaţă esenţială".[3] În „fantazarea" ca activitate imaginativă, imaginaţia se desfăşoară *ca intuiţie* care participă la însuşi procesul prin care se creează obiectele interioare. Profilate pe pânza inaparentă a subiectităţii, acestea se dau în primul rând intuiţiei care le sesizează în dublul lor aspect, semnificabil şi imaginabil, „nu se arată conştientului decât sub formă de imagini sau conţinuturi".[4] Dacă „obiectele interioare apar percepţiei intuitive ca imagini subiective",[5] conţinuturile lor –

[1] Professor PhD, "Petru Maior" University of Tîrgu Mureș

[2] Sau, pentru Jung, în *imaginaţia activă*, „termen tehnic (*terminus technicus*) care se raportează la o metodă particulară indicată de mine pentru conştientizarea conţinuturilor inconştiente" (C. G. Jung, *Imaginea omului şi imaginea lui Dumnezeu*, Ed. Teora, Bucureşti, 1997, p. 319).

[3] Apud C. G. Jung, *L'Âme et le Soi. Renaissance et individuation*, Albin Michel, Paris, 1990, p. 104.

[4] *Tipuri psihologice* (cap. XI. *Definiţii*), în C. G. Jung, *Puterea sufletului*, II, Ed. Anima, Bucureşti, 1994, p. 150.

[5] *Tipuri psihologice*, în C. G. Jung, *op. cit.*, II, p. 103.

BDD-A27264 © 2017 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:22 UTC)

după Jung – sunt inconştiente şi, prin urmare, neaccesibile vreunei experienţe. Interioritatea, în acest caz, nu creează un tablou vizibil decât ca scenă *posibilă*, ca scenariu declanşat de posibilităţile exterioare, chiar dacă acestea din urmă sunt puse în umbră.[6] Datele exteriorităţii rămân astfel fenomene caracteristice de inervaţie prin inconştient, iar „intuiţia percepe imaginea care a prilejuit această inervaţie"; ea „caută să vadă dedesubt şi percepe neîntârziat imaginea interioară care a prilejuit fenomenul manifest".[7] Ea surprinde nemanifestatul imaginii sau, mai degrabă, manifestabilul posibil – încă neactualizat – din miezul fecund al inconştientului. Or aici posibilul este un inepuizabil, fondul obscur în care ia naştere lumea imaginilor, imagini percepute în pura lor apariţie semnificantă, în dimensiunea lor exclusiv fascinant-estetică, adică in-utilă practic.[8] Faptul că intuiţia „sesizează imaginile provenite din temeiurile spiritului inconştient, temeiuri existente a priori"[9] arată atât preexistenţa fondului arhetipal creator de imagini care se dau aprioric înţelegerii intuitive, cât şi caracterul acesteia de „clarviziune profetică", prin relaţia sa cu arhetipurile care „întruchipează desfăşurarea legică a tuturor lucrurilor accesibile existenţei".[10]

În cadrul înţelegerii la nivel subiect, deosebim ca atare între *imago* şi existenţa reală. Imago nu este imaginea obiectului însuşi, ci aceea a unui complex de funcţii ale subiectului. Este esenţial „ca imago-ul să nu fie considerat identic cu obiectul, ci să fie considerat mai degrabă o imagine a relaţiei subiective cu subiectul. Tocmai în asta constă înţelegerea la nivel subiect".[11] Este vorba, în acest orizont comprehensiv, de ponderea unei imagini secunde, prelucrare subiectivă a imaginii primare, ca de pildă reprezentarea unei persoane care „constă în primul rând din imaginea pe care X a receptat-o de la persoana reală, dar apoi şi din cealaltă imagine, rezultată din prelucrarea subiectivă a imaginii nr. 1".[12] Atitudinea subiectivă – ca înţelegere la nivel subiect – caută să aducă produsul semnificant-imaginal la o expresie inteligibilă, să găsească sensul acestui produs,

[6] „Sunt plăsmuite doar imagini ce nu mai exprimă absolut nimic din realul exterior, fiind « doar » simboluri ale incognoscibilului pur" sau o „reprezentare a nereprezentabilului, care e oricum dincolo de orice imagine posibilă" (*ibidem*, pp. 81, 82).

[7] *Ibidem*, p. 104. „Vede imaginea unui om ce se clatină cu inima străpunsă de o săgeată. Această imagine fascinează activitatea intuitiv, care zăboveşte asupra ei, căutând să-i surprindă toate amănuntele. Reţine imaginea, stăruitor, şi constată, cu cea mai vie participare, cum se modifică şi se desfăşoară spre a se pierde în final" (*ibidem*).

[8] Ca şi în cazul picturilor de altfel, iar „în asfel de cazuri, inconştientul se complace să introducă, oarecum pe furiş, în imaginea pictată propriile sale imagini venite de dincolo de conştiinţă", aşa-numitele imagini interioare (*L'Âme et le Soi*, ed. cit., p. 65).

[9] *Ibidem*, p. 105.

[10] *Ibidem*, p. 106. „Intuiţia cea mai profundă a unei continuităţi « eterne » a viului" (C. G. Jung, *Dialectique du Moi et de l'inconscient*, Gallimard, Paris, 1986, p. 153).

[11] *Tipuri psihologice* (cap. XI. *Definiţii*), în C. G. Jung, *Puterea sufletului*, II, ed. cit., pp. 183-184. Dimpotrivă, în cazul unei interpretări „la nivel obiect", atunci când obiectul exterior nu e distins de *imago*, imaginea interioară corespondentă, „totul e înţeles într-o interrelaţionare imediată şi nenuanţată cu obiectul" (C. G. Jung, *Dialectique du Moi et de l'inconscient*, ed. cit., p. 49).

[12] *Aion*, în C. G. Jung, *Puterea sufletului*, I, ed. cit., p. 151. Este vorba de „o *imagine* care nu corespunde decât parţial cu fiinţele exterioare, fiind realizată în rest din materiale care provin din subiectul însuşi". Această *imago* „este deci o imagine care nu îşi reproduce modelul decât într-un mod extrem de condiţional", într-o imagine interioară care este „o proiecţie inconştientă" (C. G. Jung, *Dialectique du Moi et de l'inconscient*, ed. cit., pp. 139-140).

BDD-A27264 © 2017 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:22 UTC)

„caută să lămurească sensul exprimat simbolic, până când rezultă din el o sugestie corectă pentru orientarea conştientă, o sugestie prin care să se obţină acel consens cu inconştientul".[13] Consensul dorit nu e doar rezultatul suprapunerii celor două imagini (cea a obiectului şi cea a subiectului); el implică totodată o transgresare a unui sens *manifest* şi aflarea unui sens *latent*, aspect cel mai uşor observabil în cazul fanteziei sau al activităţii imaginative. „Primul sens rezultă dintr-o contemplare nemijlocită a imaginii provenite din fantazare, din ceea ce spune nemijlocit complexul de reprezentări fantastice".[14] Sensul manifest are întotdeauna caracterul unui proces concret, clar perceptibil, dar care nu satisface inteligibilitatea inevidentului. De aceea, potrivit exigenței hermeneutice, se va trece la căutarea unor sensuri mai profunde, a „unei alte semnificaţii a fanteziilor, la căutarea unei *interpretări* a lor, adică a unui sens latent".[15] Dacă sensul manifest este propriu imaginii poetice, drept complex inteligibil care se impune în mod evident comprehensiunii, sensul latent – pentru noi – nu e cel care se oferă interpretării; nu e interpretabil nu pentru că e de neînţeles, ci pentru că înțelegerea lui este abia intuiția posibilității sale de a semnifica. El ține de natura imaginii poetale, a unei apariții latente în care non-manifestatul se revelează – indirect, adică inconștient – în imaginea unui trup poetal. Mai degrabă o manifestare vidă a unui semnificabil originar care se autorevelează în imaginea inaparentului, dă un „corp" intuiției, se constelează într-o formă a informului.[16]

Sensul latent nu e creat, el e însuşi procesul creator prin care ceea ce începe să semnifice se arată într-o imagine, oferindu-se receptivității iraționale a intuiției. Intuiția „depăşeşte puterea de înțelegere rațională a gândirii, atingându-i limitele înainte ca aceasta să fi subsumat întreaga lume unei rețele de legi ale rațiunii".[17] Ea rămâne totuşi o înțelegere, deşi de natură intuitivă, irațională, gândirea de tip intuitiv a înţelegerii albe, o percepere *absolută* a evenimentului poetic sau o sesizare a posibilității unei donații absolute. Iar ceea ce se auto-donează intuitiv în această donație este sensul ascuns care nu decurge din ceva ci tinde să devină ceva. El nu există decât ca posibilitate a semnificării şi a arătării, iar intuiția care îi înțelege apariția este funcție a „perceperii posibilităților ce se prezintă într-o situație dată",[18] adică în situația donației efective a unui semnificabil

[13] *Tipuri psihologice* (cap. XI. *Definiţii*), în C. G. Jung, *op. cit.*, II, pp. 136-137. Este „o metodă *intuitivă*, folosită pentru extragerea sensului general al unui produs al inconştientului" (*ibidem*, p. 137). Ceea ce înseamnă că „imaginea interioară – imago a obiectului – trebuie să fie recunoscută totodată ca element interior, căci doar astfel valoarea şi energia învestite în imagine vor putea reveni individului care are nevoie de ele pentru evoluţia sa" (Marie-Louise von Franz, *Reflets de l'âme. Projections et recueillement selon la psychologie de C. G. Jung*, Entrelacs, Paris, 2011, p. 41).

[14] *Tipuri psihologice* (cap. XI. *Definiţii*), în C. G. Jung, *op. cit.*, II, p. 145.

[15] *Ibidem*, p. 146. Ţinând cont că „în spatele vălului de imagini fantastice acţionează ceva dinamic, (...) odată intraţi în aventura interpretării, trebuie să ştim să ne desprindem de sensul literal, să nu ne lăsăm abuzaţi de aparenţa manifestă, adică de imaginea fantastică, şi să nu o confundăm cu dinamismul ce acţionează în arierplan. Aparenţa unui lucru nu e lucrul însuşi, ci doar o expresie a acestuia" (*Dialectique du Moi et de l'inconscient*, ed. cit., p. 212).

[16] Jung însuşi remarcă faptul că „imaginea şi sensul sunt identice şi aşa cum se formează prima, aşa se lămureşte şi cel de-al doilea. Plăsmuirea nu are nevoie, de fapt, de nicio interpretare, ea însăşi constituie propriul ei sens" (*Despre rădăcinile conştiinţei. Studii asupra arhetipului*, în *Puterea sufletului*, IV, ed. cit., p. 71).

[17] *Tipuri psihologice* (cap. XI. *Definiţii*), în C. G. Jung, *op. cit.*, II, p. 181.

[18] *Structura psihicului*, în C. G. Jung, *op. cit.*, II, p. 54.

BDD-A27264 © 2017 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:22 UTC)

imaginabil. Aici intuiția intelectuală, abstractă, se conjugă cu intuiția afectivă; ambele dau măsura *intuiției comprehensive*.[19] Imaginea numinoasă e încărcată de o tonalitate afectivă specifică, iar aceasta întrucât – spre deosebire de simpla imagine-semn – doar faptul că ea ne afectează îi reclamă numinozitatea, adică relația cu omul viu, cu spiritul său originar: „Când nu e vorba decât despre o imagine, ea echivalează cu o descriere fără mari consecințe. Dar când se încarcă de afectivitate, imaginea dobândește numinozitate (sau energie psihică). Ea devine dinamică și antrenează în mod necesar consecințe".[20] Or tocmai spiritul este „aspectul dinamic al psihicului obiectiv, el este ceea ce pune în mișcare, animă, inspiră, cel care în mod spontan creează și ordonează imaginile simbolice în spațiul interior".[21] Imaginea intuită și înțeleasă este o corespondență intuitiv-intelectuală a reprezentării arhetipale, a unei imagini originare. Deși „imaginea arhetipală nu are nimic decât simpla ei abundență, care intelectului îi pare « de necuprins »",[22] intuiția *înțelege* ceea ce arată imaginea, căci sensul se întrupează (poetal) în lumina înțelegerii.[23] La fel cum sensul latent e lipsit de un *a priori* cauzal, intuiția nu provine dintr-un conținut prealabil, ea nu se face ci se ivește *ex nihilo*: „nimeni nu *face* o intuiție. Dimpotrivă, ea vine întotdeauna de la sine",[24] o intuiție spontană care vine fulgerător: „Intuiția survine adesea « ca un fulger ». (...) În acest caz, funcția « inferioară » ar fi intuiția".[25] Aceasta pentru că, în primul rând, ea produce percepții pe cale inconștientă și, în al doilea rând, este o funcție de percepție irațională, ceea ce subliniază caracterul său concret non-intențional, reactiv și receptiv totodată.[26] Dacă, pe de o parte, intuiția se dă în absoluta noutate a ivirii sale fulgerătoare, pe de altă parte donația de care dă este deja-dată, un conținut de sens aprioric constituit împreună cu forma sa: „În cazul intuiției, orice conținut se prezintă ca

[19] „Intelectul speculativ, susținut de intuiție, intuiția artistică, cea care își alege și își reprezintă imaginile cu ajutorul judecății afective" (*Tipuri psihologice*, în C. G. Jung, *op. cit.*, II, p. 113).
[20] C. G. Jung, *Essai d'exploration de l'inconscient*, Denoël, Paris, 1990, p. 167.
[21] Marie-Louise von Franz, „Psyché et matière dans l'alchimie et la science moderne", în *Carl Gustav Jung*, L'Herne, Paris, 1991, p. 258.
[22] C. G. Jung, *Mysterium Coniunctionis*, I, Ed. Teora, București, 2000, p. 162.
[23] Funcția comprehensivă a intuiției iese cu claritate în evidență într-un episod din *Coran*, suratele 59-61, unde ni se relatează că Moise se așază înfometat și obosit de lungul drum până „în locul unde cele două mări se unesc", dându-și seama că pierduse peștele care trebuie să-i servească drept hrană. „Moise – comentează Jung – înțelege că în mod inconștient a găsit și a pierdut izvorul de viață, ceea ce am putea califica drept o remarcabilă intuiție" (C. G. Jung, *L'Âme et le Soi*, ed. cit., p. 46).
[24] *Psihologie și religie*, în C. G. Jung, *Imaginea omului și imaginea lui Dumnezeu*, ed. cit., p. 47.
[25] C. G. Jung, *L'Âme et le Soi*, ed. cit., p. 76. „Funcția inferioară este cea care este cel mai puțin folosită în mod conștient. Este tocmai motivul nediferențierii, dar și al prospețimii sale: ea nu e uzată. Nu e la dispoziția conștiinței și chiar după o folosire destul de îndelungată ea nu pierde decât foarte puțin din autonomie și din spontaneitate. De aceea rolul ei este adesea cel al lui *Deus ex machina*. Ea nu depinde de eu ci de Sine. Surprinde așadar conștiința pe neașteptate, antrenând uneori consecințe devastatoare, precum un fulger. Îndepărtează eul și eliberează un spațiu pentru un factor căruia eul însuși îi este subordonat: totalitatea ființei umane, constituită de către conștiință și inconștient și ale cărei limite, fără a putea fi definite, se întind deci cu mult dincolo de acelea ale eului" (*ibidem*, pp. 76-77).
[26] Deși este o intuiție intelectuală, ea este capacitatea de gândire pasivă sau nedirijată. „Gândirea nedirijată, intuiția intelectuală este pentru mine o funcție irațională" (*Tipuri psihologice*, cap. XI. *Definiții*, în *op. cit.*, II, p. 154). „Intuiția este o funcție irațională (adică perceptivă). În măsura în care intuiția este produsul unei « inspirații », ea nu e faptul unui act voluntar" (C. G. Jung, *Essai d'exploration de l'inconscient*, ed. cit., p. 101). Iraționalul realității are și el un sens, căci în chiar „relația non cauzală plină de sens dintre imaginea din suflet și evenimentul din realitate", „iraționalul face și el parte din plenitudinea Ființei și este semnificativ" (Gilles Quispel, „Jung et la Gnose", în *Carl Gustav Jung*, L'Herne, ed. cit., p. 142).

BDD-A27264 © 2017 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:22 UTC)

un tot gata conturat, fără ca noi să fim în stare să dăm socoteală sau să descoperim în ce mod a luat naştere acest conţinut".[27] Caracterul a ceva dinainte dat al conţinutului intuitiv dă chiar imaginea anterioară conceptului, dar e vorba de o imagine intuitivă neclar conturată, „doar imagini şi viziuni de relaţii şi raporturi".[28] Pătrunzând cu privirea obiectele lumii interioare, ea e „un proces activ şi creator care închipuie în obiect tot atât cât extrage din acesta".[29] Ceea ce ea descoperă este rezultatul unui act de imaginare, căci obiectul nu i se prezintă în datele sale reale, în dimensiunile prezenţei evidente a exteriorităţii, ci ca imagine a unei posibilităţi de fiinţare. „Intuiţia se ambiţionează să descopere marile *posibilităţi*",[30] fiind astfel, înaintea gândirii pe care o pregăteşte, deschizătoarea de drumuri, deschizând ceea ce e închis, dând chip unor *infra-imagini* care abia încep să prindă contur, să iasă din nevăzutul inaparentului.

Marile imagini – o lume în oglindă

Felul în care ies la vedere se arată intuiţiei drept semnificabil întrupat, modul de a apărea al obiectului interior care, prin ceea ce arată imaginal, spune mai mult decât imaginea obiectelor exterioare. De aceea, „percepţiei subiective îi este propriu caracterul semnificativului. Spune mai mult decât pura imagine a obiectului, firește numai celui căruia factorul subiectiv îi spune în genere ceva".[31] Factorul subiectiv implicat denumește infra-realitatea imaginilor originare, a acelor imagini care au calitatea transcendenţei şi a atemporalităţii. „Arhetipurile (...) sunt constante ale imaginaţiei".[32] Deşi aceste *Urbilder* transgresează prezentul, sunt permanent prezente, veşnice potenţializări şi auto-realizări. Imaginea primordială „nu este niciodată produsă, ci permanent prezentă, apărând de la sine în percepţie, astfel încât s-ar putea spune chiar că ar tinde de la sine la realizarea sa, fiind resimţită de spirit ca potenţialitate activ determinată".[33] Ceea ce apare de la sine aduce la vedere inaparentul numenal, arhetipurile fiind „forţe non-figurate", invizibile, care apar intuiţiei sub forma unei imagini; sau, „folosind limbajul lui Kant, ceva de genul noumenon-ului imaginii pe care intuiţia o percepe şi o produce prin percepere",[34] dar, în acelaşi timp, imaginea aceasta internă nu iese la iveală decât prin amplificare, „un fel de *amplificare* spontană a arhetipului" care „aduce cu sine o *încărcătură de sens* considerată, până atunci, imposibilă".[35] Imaginea aduce cu sine ceva de văzut şi de înţeles, pentru că ea se

[27] *Tipuri psihologice* (cap. XI. *Definiţii*), în C. G. Jung, *Puterea sufletului*, ed. cit., II, p. 179.
[28] *Tipuri psihologice*, în C. G. Jung, *op. cit.*, II, p. 61. „Imagini fugitive sau vizualizări" (*Psihologie şi religie*, în C. G. Jung, *Imaginea omului şi imaginea lui Dumnezeu*, ed. cit., p. 69).
[29] *Tipuri psihologice*, în C. G. Jung, *op. cit.*, II, p. 61.
[30] *Ibidem*, p. 62.
[31] *Ibidem*, p. 98.
[32] Charles Baudouin, *L'œuvre de Jung et la psychologie complexe*, Paris, Payot, 2002, p.245.
[33] *Tipuri psihologice* (cap. XI. *Definiţii*), în C. G. Jung, *op. cit.*, II, p. 157. „În timp ce se pictează, imaginea se dezvoltă oarecum de la sine, iar aceasta deseori în opoziţie cu intenţia conştientă" (*L'Âme et le Soi*, ed. cit., p. 126).
[34] *Tipuri psihologice*, în C. G. Jung, *op. cit.*, II, p. 106. Arhetipul „nu este numai o imagine în sine, ci totodată şi o dinamică, ce se relevă în numinozitatea, în puterea de fascinaţie a imaginii arhetipale", a unei imagini care semnifică şi evocă totodată (*Despre rădăcinile conştiinţei. Studii asupra arhetipului*, în C. G. Jung, *op. cit.*, IV, p. 80).
[35] *Ibidem*, pp. 71, 73.

BDD-A27264 © 2017 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:22 UTC)

spune în propria producere de sine, arată ceea ce spune, iar amplificarea dă conținutului de sens forma aparițională apropriată. „Sensul se revelează întotdeauna din el însuși”,[36] dar o face printr-o imagine care se revelează ca impenetrabilă pentru rațiunea critică. „Numinozitatea extraordinară a acestor imagini”[37] nu e accesibilă decât intuiției înțelegătoare care percepe *diferența* față de obiectul lor transcendental, pe care ele nu îl instituie ci îl evocă. Ceea ce se înțelege intuitiv, în cazul acestor imagini (și cu precădere în cel al imaginilor divinității), se *vede*, dar însăși această vedere, deși beneficiază de amplificarea semantică ce face imposibilul posibil, nu poate defini în cuprinsul ei ceea ce o transcende în mod absolut și este, prin urmare, de necuprins, deci incomprehensibil. De aceea, spune Jung, „definirea este o imagine; starea de fapt *necunoscută*, desemnată prin ea, *nu este înălțată în sfera comprehensibilului*, căci altfel am putea spune pe drept că am creat un zeu. « Stăpânul » pe care l-am ales nu este identic cu imaginea pe care am schițat-o despre el în timp și spațiu. El acționează înainte și după aceea, ca *mărime indiscernabilă* în adâncul sufletului”.[38] Dacă sfera numinosului imaginii ar fi circumscrisă actului comprehensiunii, în esența sa transcendentală, nu am vedea decât ceea ce noi înșine am creat prin vedere, ceea ce vrem să vedem, adică un idol.[39] În aceste situații absolute, imaginea nu poate arăta decât ceea ce noi putem intui, forma unui sens care – în inepuizabilul său – transcende vederea, căci e inegalabilul absolut, niciodată egalat de o privire. „Atare imagini nu sunt elaborări ale intelectului, ci revelații naturale”.[40]

Și atunci ce arată imaginea, din moment ce ea, deși se dă în prezentul intuiției, nu este o imagine a prezentului, fiind ca atare imprezentabilă și incomprehensibilă prin sine? Ca și senzația introvertită, spune Jung, intuiția „nu resimte ca decisivă realitatea obiectului, ci realitatea factorului subiectiv, adică a imaginilor primordiale care, în totalitatea lor, formează o altă lume, o lume în oglindă (...). Această oglindă are însă facultatea, foarte specifică ei, de a nu reprezenta conținuturile actuale ale conștientului sub forma lor curentă, binecunoscută, ci, într-un anume sens, sub specie aeternitatis”.[41] Ceea ce se vede în intuiție nu e imaginea obiectului circumscris datelor existenței sale reale, ci – sub aceasta – o imagine originară, a obiectului pus în interioritatea subiectului. O imagine simbolică al cărei conținut transcende deja-cunoscutul pe care îl desemnează semnul, deschide spre neștiut, spre ne(mai)văzut. Ea „implică ceva mai mult decât sensul evident și imediat. Acest cuvânt sau această imagine au un aspect « inconștient » mai vast, care nu e niciodată definit cu precizie, și nici explicat pe deplin”.[42] Este un obiect în subiect, dar

[36] *Răspuns la Iov,* în C. G. Jung, *Imaginea omului și imaginea lui Dumnezeu,* ed. cit., p. 202.
[37] *Ibidem,* p. 204.
[38] *Psihologie și religie,* în C. G. Jung, *Imaginea omului și imaginea lui Dumnezeu,* ed. cit., p. 90.
[39] Jung vorbește în acest caz de „imagini discutabile ale domeniului psihoid”, arhetipul numinos dovedindu-se atât de puternic încât „obiectul intuiției devine absolut și indiscutabil”, impunându-se ca imagine subiectivă iluzorie (cf. *Mysterium Coniunctionis,* II, ed. cit., p. 254). Arhetipul numinos este creat astfel într-o *imagine care ascunde* adevăratul fond transcendental (cf. *ibidem,* I, p. 204).
[40] *Psihologie și religie,* în C. G. Jung. *op. cit.,* p. 96.
[41] *Tipuri psihologice,* în C. G. Jung, *op. cit.,* II, p. 98.
[42] C. G. Jung, *Essai d'exploration de l'inconscient*, ed. cit., p. 30. „Semnul este mereu mai puțin decât conceptul pe care îl reprezintă, pe când simbolul trimite întotdeauna la un conținut mai vast decât sensul său imediat și evident” (*ibidem,* p. 85).

BDD-A27264 © 2017 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:22 UTC)

nu *al subiectului*, căci înţelegerea la acest nivel nu se confruntă cu o imagine de sine a unui subiect autotelic, ceea ce ar reduce imaginea la limitele lumii subiective, ci cu un transcendental care, deşi apare ca factor subiectiv, se arată ca lume necunoscută, necuprinsă. Este rezervorul inepuizabil al acelor *mari imagini* care „conferă lumii un alt chip, un alt mod de a fi", reprezentări colective care, „la nivelurile sublime, sunt sursa expresiilor poetice şi a limbajului religios".[43] Prin urmare, nu o lume reactivă de reflexe, de imagini refractate care distorsionează conţinuturile conştiente, ci „o lume în sine, o realitate proprie şi *sui generis*".[44] *O lume în oglindă*, deci o lume imaginală care nu numai o reflectă pe cea reală, dar o pune în abis, îi revelează existenţa încă neactualizată, eternitatea posibilului. Lume in-actuală şi in-utilă, precum orice imagine de acest fel, ireală pentru că doar oglindeşte realitatea, suprareală însă pentru că *realizează* toată realitatea. Iar în oglindă lumea apare transfigurată în chiar răsturnarea prin care ea devine o imagine a inaparentului, căci doar această perspectivă inversă îi dezvăluie străfundul care o pune în lumină.

Dialectica punerii-în-formă estetică şi a înţelegerii

După cum se poate observa, natura şi funcţia imaginii, în concepţia lui Jung, se identifică în mare măsură cu cele care definesc imaginea poetică. Atunci când vorbeşte despre imagine (*Bild*), aşa cum el însuşi declară, nu se referă „la copia imaginii obiectului exterior, ci mai degrabă la o viziune, în sensul limbajului poetic, adică la o imagine a fanteziei, care e corelată doar indirect cu percepţia obiectului exterior. Imaginea aceasta se bazează pe activitatea inconştientă a fanteziei mai degrabă, şi apare conştientului, în mod mai mult sau mai puţin abrupt, ca un produs al acestei activităţi".[45] Caracteristicile acestei imagini, discutate de noi mai sus, le rezumăm subliniind câteva aspecte: ea este distinctă de realitatea senzorială, fiind o *imagine „interioară"*, precum valoarea care o defineşte; ea are un sens propriu, autonom, ca „expresie concentrată a situaţiei psihice globale".[46] În acelaşi timp, ca *fenomen imaginativ*, ea e oglinda în care se reflectă lumea exterioară, dezvăluindu-i esenţa. Înţelegerea şi interpretarea ei să ţină, cu formula lui Ricœur, de o hermeneutică a suspiciunii? În bună parte da, pentru că imaginea, deşi prezintă propriul ei înţeles, e învestită semantic de un sens ce o transcende şi pe care îl evocă „formal". Acest sub-sens este obiectul înţelegerii intuitive şi apoi al interpretării. Este tocmai aspectul care favorizează o interpretare filosofică, întrucât „interpretarea filosofică şi imaginea originară merg totdeauna mână în mână, căci nimic nu suscită mai mult reflecţia filosofică decât experienţa imaginilor originare".[47] Dar prin faptul că imaginea voalează şi arată totodată, ea se înscrie într-un orizont fenomenologic. „Imaginea arhetipală este fiică a arhetipului structural, genetic oarecum, dar în acelaşi timp ea determină în mod absolut posibilitatea

[43] C. G. Jung, *Dialectique du Moi et de l'inconscient*, ed. cit., p. 61. „Forma şi natura lumii în care fiinţa se naşte şi creşte sunt înnăscute şi prefigurate în ea sub forma unor *imagini virtuale*" (*ibidem*, p. 148).
[44] Cf. *ibidem*, pp. 136-137.
[45] *Tipuri psihologice* (cap. XI. *Definiţii*), în C. G. Jung, *Puterea sufletului*, ed. cit., II, p. 160.
[46] *Ibidem*, p. 161.
[47] C. G. Jung, „Lettre de Jung à Gilles Quispel", în *Carl Gustav Jung*, L'Herne, ed. cit., pp. 157-158.

BDD-A27264 © 2017 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:22 UTC)

de apariţie a arhetipului, eflorescenţa sa".[48] Cum să înţelegem această imagine interioară al cărei semnificant pare că îşi trădează semnificatul şi o face pur şi simplu din necesitatea ce decurge din natura lucrurilor, având în vedere că semnificatul, la rândul lui, îşi transcende semnificantul?[49]

Un posibil răspuns aflăm într-un pasaj din *Sufletul şi Sinele*, cu referire la dialectica *punerii-în-formă* şi a *comprehensiunii.*[50] Înainte însă de a fi elementele constitutive ale unei dialectici în care se situează ca factori de compensare reciprocă, aceste principii se manifestă ca tendinţe contrare, precumpănind una în detrimentul celeilalte. Iar aceasta cu atât mai mult cu cât autonomia imaginilor (originare) „constituie fundamentul confruntării dialectice dintre eu şi inconştient".[51] Acolo unde predomină principiul punerii-în-formă sau al in-formării, asistăm la o „condensare a motivelor în simboluri mai mult sau mai puţin stereotipe. Aceste simboluri stimulează imaginaţia creatoare de forme, servind aşadar îndeosebi motivelor estetice. Tendinţa aceasta conduce la problema estetică a *punerii-în-formă artistică.* Acolo unde, dimpotrivă, predomină *principiul înţelegerii*, aspectul estetic suscită destul de puţin interes şi poate fi chiar perceput ca obstacol; în schimb se produce o confruntare intensă cu *sensul* conţinuturilor inconştiente". În faţa unor astfel de imagini, putem prin urmare să apreciem caracterul lor pur formal, figura semnificantă prin sine care apare conştiinţei estetice. O *Einbildung* suficientă, se pare, pentru a spune ceva despre ceea ce apare, căci ceea ce apare *ca* imagine se înfăţişează în pura apariţie drept simplu fapt *că* apare. Simbolurile stereotipe sau motivele estetice sunt chiar formele apariţionale al căror conţinut e ocultat, manifestări care îşi voalează esenţa manifestantă. Aici imaginea este un *obiect estetic.* Tendinţa inversă valorizează exclusiv conţinutul punerii-în-formă. Nu că ceva apare, nu faptul apariţiei în sine contează acum, ci *ceea ce* apare, adică un sens comprehensibil care se oferă interpretării. Ceea ce este pus în formă se dă ca semnificat pe care îl înţelegem prin şi dincolo de semnificantul formal care îl voalează. El se dezvăluie astfel intuiţiei comprehensive drept conţinut inconştient generator al formelor conştiente. Acum imaginea e văzută ca *obiect semnificant.* Această a doua tendinţă este proprie unei hermeneutici a suspiciunii, pe când cea dintâi e specifică unei fenomenologii descriptive.[52] Că este vorba de o intuiţie comprehensivă sau de o comprehensiune intuitivă, o spune Jung însuşi: „Dacă punerea-în-formă tinde a se concentra pe aspectul exterior al motivului, o înţelegere intuitivă caută adesea să perceapă sensul, plecând de la simple indicaţii, uneori insuficiente, furnizate de materiale, fără să

[48] Gilbert Durand, „Jung, la psyché et la cité", în *Carl Gustav Jung,* L'Herne, ed. cit., p. 458.
[49] Transcendere care înseamnă uneori alterare, distorsiune; e vorba de sensul subliminal care deformează sensul convenţional: „De fapt, impresiile noastre conştiente se intensifică extrem de rapid cu un element de sens inconştient care pentru noi are o semnificaţie psihică, deşi nu suntem conştienţi de existenţa acestui sens subliminal, şi nici de modul în care el amplifică şi deformează totodată sensul convenţional" (C. G. Jung, *Essai d'exploration de l'inconscient,* ed. cit., p. 64).
[50] C. G. Jung, *L'Âme et le Soi,* ed. cit., pp. 169-171.
[51] C. G. Jung, „Religion et psychologie. Une réponse à Martin Buber", în *op. cit.*, p. 364.
[52] Jung se întreabă „până unde trebuie căutată în spatele acestor imagini experienţa imediată, adică în ce măsură aceste imagini aparţin tradiţiei" (C. G. Jung, „Lettre de Jung à Gilles Quispel", în *op. cit.*, p. 156).

BDD-A27264 © 2017 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:22 UTC)

ţină cont de elementele pe care o punere-în-formă îngrijită le-ar face să apară".[53] Se înţelege că valorizarea exclusivă a unuia din aceste principii este reductivă şi creatoare de sub-interpretări. Pe de o parte, supraestimarea formalului duce la ignorarea tocmai a sensului care îl subîntinde şi îl face cu putinţă, ca ceva ce se *pune* în formă. Pe de altă parte, hipertrofierea conţinutului favorizează o interpretare raţională prin care se pierde caracterul esenţialmente simbolic al imaginii. În această ultimă situaţie imaginea e suspectată că ascunde adevăratul sens pe care îl prezintă trunchiat sau deviat; forma deformează, şi atunci sensul trebuie de-format, eliberat de aspectul său aparent.[54] În ambele cazuri însă, ceea ce se pierde cu adevărat este valorizarea subiectivă a unui produs individual, caracterul original, inconfundabil, al imaginaţiei creatoare, ca atare „înţelegerea sensului său şi deci a valorii sale *pentru subiect*". Iar prin aceasta ne întoarcem la problema înţelegerii la nivel subiect, căci chiar dacă înţelegerea se confruntă cu imagini a căror recunoaştere este universală, ea nu le intuieşte decât individual, în subiectul care îşi asumă obiectul, îl ia la sine, şi-l prezintă drept propriul său. Aici fiecare tendinţă pare să constituie principiul regulator al celeilalte, funcţionând în dialectica unui raport de compensare activat printr-un „pod de înţelegere interioară, spirituală"[55]: „punerea-în-formă estetică solicită înţelegerea sensului, iar înţelegerea are nevoie de punerea-în-formă estetică. Astfel cele două tendinţe se completează pentru a constitui funcţia transcendentă".[56] Cu alte cuvinte, forma nu stă prin sine, ea nu este imagine decât pentru a arăta ceea ce semnifică, aşadar *împreună cu sensul.* Invers, dar complementar, sensul nu se poate manifesta decât în forma unei imagini în care el nu apare travestit în altceva derizoriu, dar nici drept un incognito care se ascunde în faldurile figurate ale unui inconştient inaccesibil, ci dă semn că este, deja posibil, ca lumină care dă lumină, formează şi luminează imaginea în care apariţia sa se întrupează.

[53] Atunci însă când intuiţia comprehensivă conlucrează cu imaginaţia, ea pregăteşte solul fertil al interpretării imaginilor simbolice: „Imaginaţia şi intuiţia sunt indispensabile înţelegerii noastre", „intuiţia este ca şi esenţială în interpretarea simbolurilor" (*Essai d'exploration de l'inconscient*, ed. cit., p. 157). Este vorba de imaginaţia activă sau creatoare, care depăşeşte contrariile, „o putere de a crea imagini, şi nu o atitudine pur pasivă de receptare şi de înregistrare a imaginilor", atitudine vizionară „mediatoare între conştientul nostru şi fundamentele arhetipale ale psihicului" (Françoise Bonardel, „Jung et l'alchimie", în *Carl Gustav Jung,* L'Herne, ed. cit., pp. 184, 185).

[54] Aşa cum se întâmpla în psihologia clasică, pentru care „imaginea, simbolul nu erau decât un « efect », aproape un epifenomen (…). Un fel de deghizare secundară, pur simptomatică" (Gilbert Durand, „Jung, la psyché et la cité", în *op. cit.*, p. 461).

[55] C. G. Jung, *Commentaire sur le mystère de la fleur d'or,* Albin Michel, Paris, 1979, p. 77. Acest „pod" reprezintă un dialog interior: „Pentru a negocia cu inconştientul prin intermediul imaginaţiei active, (...) există conversaţia cu conţinuturile inconştientului care apar personificate" (Barbara Hannah, *Rencontres avec l'âme. L'imagination active selon C. G. Jung*, Éditions du Dauphin, Paris, 2005, p. 223).

[56] „Aici începe *confruntarea dintre eu şi inconştient* (...), apropierea contrariilor, apariţia şi crearea unui al treilea element: funcţia transcendentă. Stadiu în care cel care conduce nu mai e inconştientul, ci eul" (*L'Âme et le Soi,* ed. cit., p. 173). Nivel al terţului inclus: „Confruntarea poziţiilor creează o tensiune energetică sursă de viaţă, un al treilea termen care nu e un produs născut mort al logicii potrivit principiului lui *tertium non datur,* ci o reluare a mişcării ivită din suspensia celor opuse, o naştere vie care duce la un nou palier, la o nouă situaţie. Funcţia transcendentă apare deci ca o proprietate a contrariilor apropiate" (*ibidem,* p. 176).

BDD-A27264 © 2017 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:22 UTC)

Bibliografie

Baudouin, Charles, *L'œuvre de Jung et la psychologie complexe*, Paris, Payot, 2002

Carl Gustav Jung, traductions par Suzanne Capek et Alix Gaillard-Desmigny, Paris, Cahiers de l'Herne, l'Herne, 1991

Hannah, Barbara, *Rencontres avec l'âme. L'imagination active selon C. G. Jung*, préface de Marie-Louise von Franz, traduction de Georges Hude, Paris, Éditions du Dauphin, 2005

Franz, Marie-Louise von, *Reflets de l'âme. Projections et recueillement selon la psychologie de C. G. Jung*, traduction de Jacqueline Steib-Blumer, Paris, Entrelacs, 2011

Jung, C. G., *Commentaire sur le mystère de la fleur d'or*, traduction par Étienne Perrot, Paris, Albin Michel, 1979

Jung, C. G., *Dialectique du Moi et de l'inconscient*, traduit de l'allemand, préfacé et annoté par le docteur Roland Cahen, Paris, Gallimard, 1989

Jung, C. G., *L'Âme et le Soi. Renaissance et individuation*, traduit de l'allemand par Claude Maillard, Christine Pflieger-Maillard et Roland Bourneuf, Paris, Albin Michel, 1990

Jung, C. G., *Essai d'exploration de l'inconscient*, traduit de l'allemand par Laure Deutschmeister, Paris, Denoël, 1990

Jung, C. G., *Imaginea omului şi imaginea lui Dumnezeu*, Teora, Bucureşti, 1997

Jung, C. G., *Puterea sufletului*, I-IV, Anima, Bucureşti, 1994

Jung, C. G., *Mysterium Coniunctionis*, I-II, Teora, Bucureşti, 2000

Ricœur, Paul, *Le conflit des interprétations. Essais d'herméneutique*, Paris, Seuil, 1969

BDD-A27264 © 2017 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:22 UTC)